

© Тетяна Давиденко, фото

Ім'я Сергія Жадана відоме не тільки в Україні, а й далеко за кордоном. Поет, прозаїк, есеїст, перекладач, громадський діяч... Його літературні твори перекладені багатьма мовами. За 15 років Жадан здобув чимало престижних нагород, одна з нещодавніх — швейцарська літературна премія Фонду Яна Михальські за роман «Ворошиловград».

НАЙКРАЩА КНИГА ДЕСЯТИЛІТТЯ
ЗА ВЕРСІЄЮ ПРЕМІЇ «КНИГА РОКУ ВВС»

Це мала бути коротка подорож — провідати брата, який тримав бензоколонку в донбаських степах. Та, опинившись у місті свого дитинства, Герман мало не назавжди влипає в тутешній пейзаж. Брат зникає, на його бізнес зазіхають місцеві мафіозі, старі друзі мають дивні справи... Гера має визначитися із хиткою реальністю, минулим, що владно ввірвалось до його життя, та майбутнім, щодо якого є певні сумніви... У цьому романі є все: цигани, рейдери, степ, занедбані будівлі, нескінченні дороги, футбольні баталії, друзі юнацтва, жінки, секс, алкоголь, спогади про мрії дитинства та, звичайно, джаз. Бо, як каже герой, потрібно слухати музику, яку любиш. Тільки не давати чужим свої навушники.

www.trade.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-8785-6

9 789661 487856

СЕРГІЙ
ЖАДАН

ВОРОШИЛОВГРАД

СЕРГІЙ
ЖАДАН

Найкраща книга десятиліття
за версією премії «Книга року ВВС»

ВОРОШИЛОВГРАД

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

СЕРГІЙ

ЖАДАН

СЕРГІЙ
ЖАДАН

ВОРОШИЛОВГРАД

РОМАН

ХАРКІВ КЛУБ
2015 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Ж15

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайн обкладинки *Олександр Ландін*

ISBN 978-966-14-8785-6

© Жадан С., 2015
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2015
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2015

ЧАСТИНА 1

1

Телефони існують, аби повідомляти ними різні неприємності. Телефонні голоси звучать холодно й офіційно, офіційним голосом простіше переказувати погані новини. Я знаю, про що говорю. Все життя я боровся з телефонними апаратами, хоча й без особливого успіху. Телефоністи всього світу й далі відслідковують розмови, виписуючи собі на картки найбільш важливі слова та вирази, а в готельних номерах лежать збірники псалмів і телефонні довідники — все, що необхідно, аби не втратити віру.

Я спав в одязі. В джинсах і розтягнутій футболці. Прокинувшись, ходив кімнатою, перевертав порожні пляшки з-під лимонаду, склянки, банки й попільниці, залиті соусом тарілки, взуття, злісно давив босими ногами яблука, фісташки й жирні фініки, схожі на тарганів. Коли винаймаєш помешкання і живеш серед чужих меблів, вчишся ставитись до речей обережно. Я тримав удома різний мотлох, мов перекупник, ховав під канапою грамофонні платівки й хокейні ключки, кимось залишений жіночий одяг і десь віднайдені великі залізні дорожні знаки. Я не міг нічого викинути, оскільки не знав, що з цього всього належить мені, а що є чужою власністю. Але з першого дня, від тієї миті, як я сюди потрапив, телефонний апарат лежав просто на підлозі серед кімнати, викликаючи ненависть своїм голосом і своїм мовчанням. Легаючи спати, я накривав його великою картонною коробкою. Зранку виносив коробку на балкон.

Диявольський апарат лежав посеред кімнати і нав'язливим тріскотом повідомляв, що я комусь потрібен.

Ось і тепер хтось телефонував. Четвер, п'ята ранку. Я виліз з-під ковдри, скинув картонну коробку, взяв телефон, вийшов на балкон. На подвір'ї було тихо і порожньо.

Через бокові двері банку вийшов охоронець, влаштувавши собі ранковий перекур. Коли тобі телефонують о п'ятій ранку, нічого доброго з цього не вийде. Стримуючи роздратування, підняв слухавку. Так усе й почалось.

— Дружище. — Я відразу впізнав Кочу. Він мав прокурений голос, так ніби замість легень йому вмонтовано було старі пропалені динаміки. — Гера, друг, не спиш? — Динаміки хрипіли й випльовували приголосні. П'ята ранку, четвер. — Алло, Гера!

— Алло, — сказав я.

— Друг, — додав низьких частот Коча, — Гера.

— Коча, п'ята ранку, що ти хочеш?

— Гер, послухай, — Коча перейшов на довірливий свист, — я не став би тебе будити. Тут така шняга. Я ніч не спав, поняв? Учора брат твій телефонував.

— Ну?

— Коротше, він поїхав, Германе, — тривожно зависло по той бік Кочине дихання.

— Далеко? — складно було звикнути до цих його голосових перепадів.

— Далеко, Германе, — увімкнувся Коча. Коли він починав нове речення, голос його фонив. — Чи то в Берлін, чи то в Амстердам, я так і не зрозумів.

— Може, через Берлін в Амстердам?

— Може, й так, Гер, може, й так, — захрипів Коча.

— А коли повернеться? — Я встиг розслабитись. Подумав, що це просто робочий момент, що він просто повідомляє сімейні новини.

— По ходу, Гера, ніколи, — слухавка знову зафоніла.

— Коли?

— Ніколи, Гер, ніколи. Він назавжди поїхав. Учора дзвонив, просив тобі сказати.

— Як назавжди? — не зрозумів я. — У вас там усе нормально?

— Да, нормально, друг, — Коча зірвався на високі ноти, — все нормально. От тільки брат твій кинув тут усе на мене, ти поняв?! А я, Гер, уже старий, сам я не потягну.

— Як кинув? — я не міг зрозуміти. — Що він сказав?

— Сказав, що в Амстердамі, просив зателефонувати тобі.

Сказав, що не повернеться.

— А заправка?

— А заправка, Гер, по ходу на мені. Тільки я, — Коча знову додав до свого хрипіння довірливості, — не потягну. Проблеми у мене зі сном. Бачиш, п'ята ранку, а я не сплю.

— А давно він поїхав? — перебив я.

— Та вже тиждень, — повідомив Коча. — Я думав, ти знаєш.

А тут така от шняга виходить.

— А що він мені нічого не сказав?

— Я не знаю, Гер, не знаю, дружище. Він нікому нічого не сказав, просто взяв і увалив. Може, хотів, щоби ніхто не знав.

— Про що не знав?

— Про те, що він увалює, — пояснив Коча.

— А кому яке діло до нього?

— Ну, не знаю, Гер, — закрутив голосом Коча, — не знаю.

— Коча, що там у вас сталося?

— Гер, ти ж мене знаєш, — зашипів Коча, — я в його бізнес не ліз. Він мені не пояснював. Просто взяв і увалив. А я, дружище, сам не потягну. Ти би приїхав сюди, на місці розібрався, а?

— У чому розібрався?

— Ну, я не знаю, може, він тобі щось говорив.

— Коча, я не бачив його півроку.

— Ну, я не знаю, — зовсім розгубився Коча. — Гер, дружище, ти приїдь, бо я сам ну ніяк, ти правильно мене зрозумій.

— Коча, що ти крутиш? — запитав я нарешті. — Скажи нормально, що там у вас сталося.

— Та все нормально, Гер, — Коча закашлявся, — все нормально. Коротше, я тобі сказав, а ти вже дивись. А я пішов, у мене клієнти. Давай, дружище, давай. — Коча кинув слухавку.

Клієнти у нього, подумав я. О п'ятій ранку.

Ми винаймали дві кімнати в старій виселеній комуналці, в самому центрі, в тихому дворі, засадженому липами. Льолік займав прохідну кімнату, ближче до коридора, я жив у дальній, з якої був вихід на балкон. Решта кімнат комуналки були наглухо зачинені. Що ховалося за дверима — ніхто не знав. Кімнати нам здавав старий запеклий пенсіонер, колишній інкасатор Федір Михайлович. Я його називав Достоевським. У дев'яностих вони з дружиною вирішили виїхати в еміграцію, і Федір Михайлович виправив собі паспорт. Але, отримавши на руки нові документи, раптом передумав кудись їхати, вирішивши, що саме тепер час починати нове життя. Так що до еміграції дружина поїхала сама, а він залишився в Харкові нібито стерегти квартиру.

Відчувши свободу, Федір Михайлович здав кімнати нам, а сам переховувався десь на конспіративних квартирах. Кухня, коридори і навіть ванна цього напівзруйнованого помешкання були забиті довоєнними меблями, пошарпаними книгами та стосами журналу «Огонёк». На столах, стільцях і просто на підлозі було звалено посуд та кольорове дрантя, до якого Федір Михайлович ставився ніжно і викидати яке не дозволяв. Ми не викидали, тож до чужого мотлоху додався ще й наш. Шафки, полиці й шухляди столу на кухні були заставлені темними пляшками та слоїчками, в яких спалахували олія та мед, оцет і червоне вино, що в ньому ми гасили недопалки. Столом перекочувались волоські горіхи й мідні монети, пивні кришечки й гудзики від армійських шинель, з люстри звисали старі краватки Федора Михайловича.

Ми з розумінням ставились до нашого господаря та його піратських скарбів, до порцелянових фігурок Леніна, важких виделок із фальшивого срібла, запилених штор, крізь які пробивалось, розганяючи кімнатою пил та протяги, жовте, ніби вершкове масло, сонце. Вечорами, сидячи на кухні, ми читали написи на стінах, зроблені Федором Михайловичем, якісь номери телефонів, адреси, схеми автобусних маршрутів, намальовані хімічним олівцем просто на шпалерах, розглядали вирізки з календарів та фотопортрети невідомих родичів, пришпилені ним до стіни кнопками. Родичі виглядали строго й урочисто, на

відміну від самого Федора Михайловича, котрий час від часу теж забрідав до свого теплого гнізда, в рипучих босоніжках і піжонському кепарі, збирав за нами порожні пляшки і, отримавши бабки за черговий місяць, зникав на подвір'ї між лип. Був травень, трималась тепла погода, подвір'я заростало травою. Іноді, вночі, з вулиці заходили насторожені пари й кохались на лавці, застеленій старими килимками. Іноді, під ранок, до лавки приходили охоронці з банку, сиділи й забивали довгі, як травневі світанки, косяки. Вдень забігали вуличні пси, обнюхували всі ці сліди любові й заклопотано вибігали назад — на центральні вулиці міста. Сонце підіймалось якраз над нашим будинком.

* * *

Коли я вийшов на кухню, Льолік уже терся коло холодильника у своєму костюмі — темному піджаку, сірій краватці та безрозмірних штанях, що висіли на ньому, як прапор у тиху погоду. Я відчинив холодильник, дбайливо оглянув порожні полиці.

— Привіт. — Я упав на стілець, Льолік незадоволено сів напроти, не випускаючи з рук пакет із молоком. — Тут така справа: давай до брата мого з'їздимо.

— Для чого? — не зрозумів він.

— Просто так. Подивитись хочу.

— А що з твоїм братом, проблеми якісь?

— Та ні, все з ним нормально. Він в Амстердамі.

— Так ти в Амстердам хочеш до нього з'їздити?

— Не в Амстердам. Додому до нього. Давай на вихідних?

— Не знаю, — завагався Льолік, — я на вихідних збирався машину на станцію відігнати.

— Так мій брат і працює на станції. Поїхали.

— Ну, не знаю, — невпевнено відповів Льолік. — Краще поговори з ним по телефону. — І, допивши все, що в нього було, додав: — Збирайся, ми вже запізнюємось.

* * *

Удень я кілька разів телефонував братові. Слухав довгі гудки. Ніхто не відповідав. По обіді зателефонував Кочі. Так само без

результату. Дивно, подумав, брат може просто не брати слухавку, в нього роумінг. Але Коча має бути на робочому місці. Набрив ще раз, знову без результату. Ввечері зателефонував батькам. Слухавку взяла мама.

— Привіт, — сказав я, — брат не дзвонив?

— Ні, — відповіла вона, — а що?

— Та так, просто, — відповів я і заговорив про щось інше.

* * *

Наступного ранку в офісі знову підійшов до Льоліка.

— Льолік, — сказав, — ну як, їдемо?

— Та ну, — занув той, — ну ти що, машина стара, ще зламається дорогою.

— Льолік, — почав тиснути я, — брат зробить твоїй машині капітальний ремонт. Давай виручай. Не їхати ж мені електричками.

— Ну, не знаю. А робота?

— Завтра вихідний, не вийобуйся.

— Не знаю, — знову сказав Льолік, — потрібно поговорити з Борею. Якщо він нічим не підпряже...

— Пішли поговоримо, — сказав я і потягнув його в сусідній кабінет.

Боря і Льоша — Болік і Льолік — були двоюрідними братами. Я знав їх з університету: ми разом закінчували історичне відділення. Між собою вони були не схожі — Боря виглядав мажористо, був худий і підстрижений, носив контактні лінзи й навіть, здається, робив манікюр. Льоша, натомість, був міцно збитий і дещо пригальмований. Носив недорогий офісний одяг, стригся рідко, грошей на контактні лінзи йому було шкода, тому носив окуляри в металевій оправі. Боря виглядав більш доглянуто, Льоша — більш надійно. Боря був старший на півроку і відчував відповідальність за брата, певний братній комплекс. Був він із порядної родини, його тато працював у комсомолі, потім робив кар'єру в якійсь партії, був головою районної адміністрації, ходив в опозицію. Останні роки обіймав посаду при губернаторі. Льоша, натомість, був із простої сім'ї — його мама працюва-

Поміж тим, осінь стає все відчутнішою, сонце вже не встигає прогрівати дерева та водойми, вечорами стає по-справжньому холодно. Я майже не виходжу з дому, сиджу на кухні й спостерігаю, як швидко й непомітно щовечора сутеніє. Лишається чекати, коли все знову стане на свої місця, коли нагріється повітря й вода у ріці знову наповниться світлом, а прибережні пагорби будуть сліпити очі, відбиваючи ранкове проміння.

Ну, з тим тебе і цілую.

P.P.S.

— Я вам що розповісти хотів, — сказав він, уважно їх усіх розглядаючи. — Ось ви займаєтесь тут сільським господарством. У зв'язку з цим мені згадалась історія про пророка Даниїла. Ви взагалі хрещені?

— Ну, хрещені, — невпевненими голосами відповіли вони.

— Це добре, — зрадів пресвітер. — Тоді ви мене зрозумієте. Річ у тім, що ми часто не знаємо міри своїх можливостей, боїмося заступити за межі, котрі самі для себе окреслюємо. А міру можливостей наших визначає суто Господь, тож, легковажачи своїми знаннями і своїми вміннями, ми легковажимо дарами Господніми. Я зрозуміло висловлююсь? — запитав він фермерів.

— Так-так, — запевнили ті.

— Добре, — знову зрадів пресвітер. — Що було з Даниїлом? Сталось так, що в силу певних причин, суспільного, так би мовити, характеру, він опинився в ямі з левами. Справжніми левами, живими. Смерть його в лапах тварин була лише питанням часу. Жодного шансу на порятунок у нього не лишалось. І тоді Даниїл став на коліна й звернувся з молитвою до Господа. «Господи, — сказав Даниїл, — ці леви, що рикають на мене в злобі та зневірі, хіба з власної волі наділені вони такою люттяю та кровожерністю? Хіба не Ти вклав у їхні серця цю тугу й злобу? Хіба не на Твій поклик прокидаються вони зранку й засинають увечері? Тож кого, як не Тебе, просити мені про порятунок, до кого, як не до Тебе, звертатись зі словами вдячності та відповідальності?» І доки він молився, тварини тулились до нього, гріючи своїми тілами, і серця їхні пружно бились,

дослухаючись до тихих слів. І він гладив їхні золоті гриви, вибираючи з них сухе листя й стебла трави, а коли засинав, леви сторожко охороняли його глибокий і спокійний сон. Що я хочу сказати, — знову звернувся священник до фермерів. — Випало так, що ви живете тут усі разом: і хрещені, і нехрещені, і штунди, і якась босота, яка й читати не вміє як слід. Я тут різних бачив. Ви тут народились і тут вирости, тут ваші родини і ваш бізнес. Усе правильно, усе справедливо. Але ви воюєте між собою, не розуміючи головного — ворогів поміж вас насправді немає. Вас стравлюють, примушують іти один на одного, послаблюючи вас і роблячи вас беззахисними. Тому що доки ви разом — вам немає чого боятись. І взагалі — не потрібно боятись. Навіть тоді, коли вас закинуть до ями з левими і не буде звідки чекати допомоги. Просто потрібно покладатись на себе та на свою витримку. Ну, і не забувати вчасно молитись. Як це зробив Даниїл. Ви розумієте? — строго запитав пресвітер.

— Розуміємо, — слухняно відповіли фермери.

— А ще, — сказав пресвітер, — леви його не чіпали тому, що він дихав вогнем. Леви вважали це знаком Божим і не хотіли з ним зв'язуватись.

— Як це? — здивовано запитали фермери.

— А ось так, — охоче відповів пресвітер, нахилився, аби поправити шнурівку, випростався, підніс долоні для молитви і раптом видихнув зі своєї горлянки синьо-рожевий язик полум'я, обдаючи всіх гарячим вогнем і солодкою, невимовно щемкою радістю.

ЗМІСТ

Частина 1	5
Частина 2	169

Літературно-художнє видання

ЖАДАН Сергій
Ворошиловград

Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Редактор *Т. М. Віланова*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *Г. В. Фурса*

Підписано до друку 05.03.2015. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 16,8.
Наклад 5000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у друкарні «Фактор-Друк»
61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51.
Тел.: + 3 8 057 717 53 57

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
“Клуб Сімейного Дозвілля”»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Жадан С.

Ж15 Ворошиловград : роман / Сергій Жадан. — Харків : Книжковий
Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 320 с.

ISBN 978-966-14-8785-6

За версією конкурсу «Книга року Бі-бі-сі» роман «Ворошиловград» став
кращою книгою десятиліття!

Пил доріг, іржаві бензоколонки, втомлені автобуси, старі «хрущовки»...
Місто, що залишилось десь поза часом. Дивні люди, які займаються дивними
справами. Абсурд — та водночас «справжність» існування... Герман повертаєть-
ся до містечка свого дитинства у степах Донбасу, щоб знайти зниклого брата
і врятувати його бізнес. Проте реальність виявляється хиткою, майбутнє — не-
визначеним, а минуле викликає надто гостру ностальгію... Лірична і жорстка,
соціальна і метафізична, меланхолійна і реалістична історія, сповнена безмежних
просторів, спогадів, сновидь, мрій, джазу та духу справжньої дружби.

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

ANARCHY IN THE UKR + АКТУАЛЬНИЙ «ЛУГАНСЬКИЙ ЩОДЕННИК»!

Десять років тому герої «Anarchy in the UKR» здійснили ідейну подорож Східною Україною, місцями бойової слави Нестора Махна. Мандруючи Донбасом, вони шукали відповіді на запитання — що ж таке воля-свобода-анархія? Чи є межа між ними та де вона пролягає? Сьогодні автор знову відвідав територію, що колись була територією анархізму. Але цього разу — у дуже наелектризованій атмосфері, коли саме повітря просякнуте війною... Уже не давнішньою, часів Нестора Івановича, а більш ніж сучасною...

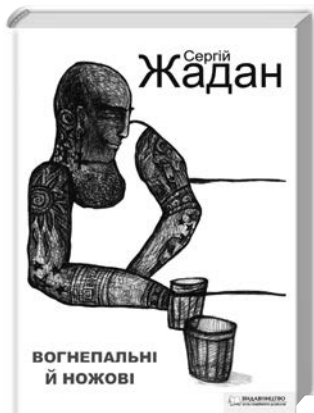
НАЙЛІРИЧНІША КНИГА АВТОРА

Історії Вавилона, переказані для тих, хто цікавиться питаннями любові й смерті. Життя міста, що лежить поміж рік, біографії персонажів, які б'ються за своє право бути почутими, хроніка вуличних сутичок і щоденних пристрастей, освідчення й зради, втечі й повернення, ніжність і жорстокість.

ВІРШІ, ЯКІ СПРАВДІ МОЖУТЬ ПОШМАТУВАТИ Й ПРОДІРЯВИТИ ЧИТАЦЬКІ СЕРЦЯ!

Збірник біблійних та кримінальних балад, герої яких вперто й послідовно рухаються таємними стежками, намагаючись будь-що здійснити всі свої мрії та залишити місце злочину. Апостоли та бойовики, пророки та біженці, агітатори та відступники, сирени, демони й зомбі — персонажі цієї книги свідчать про час та заповнюють простір, з якого і з'являються вірші — ліричні й піднесені, радісні й ностальгійні, вогнепальні й ножові.

СПІВЗВУЧНІСТЬ ПРОЗИ Й ПОЕЗІЇ, ТЕКСТ НА МЕЖІ МУЗИКИ... ВЖЕ ВІДОМІ ЧИТАЧЕВІ ТВОРИ — І НИЗКА МАЛОЗНАНИХ ОПОВІДАнь ЖАДАНА

Автор та троє його друзів вирушають у мандрівку Західною Європою. Подорож — це завжди зустрічі, і часто досить дивні: митці, дисиденти, диваки, наркомани... Ці герої вже відомі, їхні історії зі щасливим кінцем давно переказані. Але, на думку автора, головне — нічого не забути. Бо забуття — це найбільша зрада, якої ніхто й ніколи не пробачить. Тому тепер — Перезавантаження.